

Rákosy Gergely

A kolorádóbogár - Der Kartoffelkäfer

Autor: Veress Miklós

Übersetzung: Dipl.- Ing. Björnstjerne Zindler, M.Sc.

www.Zenithpoint.de

Erstellt: 6. April 2023 – Letzte Revision: 26. Mai 2023

Inhaltsverzeichnis

1 Rákosy Gergely: A kolorádóbogár	3
2 Gergely Rákosy: Der Kartoffelkäfer	5

Literatur

[Ver] Veress Miklós. Kritik an: Rákosy Gergely: A kolorádóbogár. Szegedi Tudományegyetem, wahrscheinlich aus Eigenverlag: Magvető Könyvkiadó 1970.

---

1 Rákossy Gergely: A kolorádóbogár

[Ver]

Vannak bogarak, amelyeknek megvan az a jó tulajdonságuk, hogy ha csak közelít hozzájuk az ember, máris halottnak tettetik magukat. Ezt a képességet úgy kifejlesztették magukban, hogy reflexszerűen ehhez a passzív ellenálláshoz folyamodnak akkor is, ha nem fenyegeti őket veszély. Olyanok tehát, mint az az író, aki meg se várja, hogy kritikusai dicsérni vagy korholni fogják-e, már előre védekezőpózba áll. S néha-néha bele is merevedik ebbe a görcsös védelmi állásba.

Ügy tesz tehát, mint Rákossy Gergely, aki új regényének hetedik oldalán megpróbál kifogni néhai s jövődöbéli kritikusain azzal, hogy főhősével elmondhatja a védőbeszédet: „Van nekem egy íróféle barátom, sok mindent mesél, sok mindenről beszélgetünk, s ezért jól tudom, hogy, ha ezt a kis visszaemlékezésemet mondjuk regénynek szánám, akkor a lektorok, szerkesztők stílusterésre, mellékvágányra hivatkozva menthetetlenül kifogásolnák az ilyesféle ürgés kitérőket, de hát szerencsére nincsenek irodalmi ambícióim, s így a magam kedvére azt írok le, amit akarok ...“ Ez a kis kitérő - amelyből de sok van még - nem is szúrna szemet, ha Gábor csak maga elé mormogná a szavakat, ha tehát az író nem venne tudomást arról, hogy hőse megpróbálja majd kijátszani az úgynevezett irodalmiság törvényeit, s néhány erélyes kézmozdulattal visszasegítené saját valóságából a könyvbéli valóságba. Az anekdotából a szatírába.

Nem teszi. Talán tudja, hogy miért. Inkább hagyja, hogy az a korszaknyi életanyag, amire már az *Óriástök* olvasásakor is felfigyeltünk, elborítsa az egész történetet. Rákossy Gergely nagyobb és mélyebb szatírákat akart írni előző művénel, félelmetesebbet. Olyat, ami sötét szimbólumaiban hívebben hordozza a személyi kultusz korát, mint az ötletekkel teli *Óriástök*. Csupán az a baj, hogy sajátos módon az előző szatírának éppen azokat az írói módszereit fetisizálta, amelyek most már nagyon is észrevehetően gyengítik legújabb regényét. A kártékony, de mindazonáltal rokonszenves Hászfeterből megalkotta a sötét hatalmú Üргеöntő Vállalat embertelen apparátusát, az ugrógér-mítoszból ürgemítoszt csinált - de mindezt még anekdotikusabb, még szövevényesebb formában. S ráadásul úgy, hogy ismétli önmagát: a gyermeki szerelemről (Asztalos Zsuzsáról) szóló tárcsa, amit most a főhős vallomásába illeszt bele, előző kötetében is megjelent. Nem véletlen tehát, ha az olvasó - egyelőre nem is kritikus - kénytelen arra rájónni, hogy *A kolorádóbogár* lazán összefűzött tárcákból áll, s nem azért nincs szerkezete, mintha Rákossy valami nagyon modernet akarna csinálni, hanem azért, mert vagy ereje, vagy türelme, vagy ideje nem volt hozzá. Állítólag a szerkezet hiánya is lehet szerkezet, mondjuk akkór, ha a tartalom expresszivitása szétveti a formát. Csakhogy itt valamiféle megalkuvásról van szó, arról, hogy az író nem tud élményanyagán uralkodni, s ezért a kényelmesebb megoldást választja: beleveti olvasóit az emlékek áradatába.

A szatíra lehetősége megint ott volt Rákossy kezében: ha az Üргеöntő Vállalatot - amely csak része a mechanizmusnak - nem tette volna az egész mechanizmus szimbólumává, akkor valószínűleg megtalálta volna a keresett kulcsot: Gulliver objektivitását. Azt a képességet, amelynek segítségével az író a lényeges jegyek alapján tud torzítani: kicsinyíteni vagy nagyítani. Gáty-Rákossy azonban mindent el akar mondani, lényegest és lényegtelenet egyaránt. Ürgét és kolorádóbogarat, erkölcsi és politikai kritikát, ki akar használni minden poént. Hősei most görcsösen erőlködnek, hogy különös élőlénynek látsszanak, s így valamiképpen méltó ellenfelei legyenek az uniformizált hatalomnak. Néha már olyan különösek, hogy fel sem tűnnek az embernek, bármilyen poént is ad szájukba az író. Rákossy ismét abban téved, hogy a részletekből mindig összeáll az egész: ahelyett, hogy megteremtene a maga fantasztikus birodalmát, fantasztikumokat halmoz éktelen nagy hegyé, apró fantasztikumokat, lehetőleg minden mondatba kettőt. Olvasás közben jön rá az ember, hogy mennyi lehetőség van ebben a könyvben, mennyi kedv, ötlet. Ami azonban öt könyvre is elegendő lenne, egyben soknak tűnik. A könyv csúcspontja - önálló kis remekmű - a tárgyalás lázas látomása, ahol Gáty szavait önnön vallomásával cáfolják. Itt, ahol minden visszajára fordul a Hegyek között, völgyek között... fantasztikumát is el tudja fogadni az olvasó, legfeljebb azt érzi ismét, hogy néhány motívum: Elefántterem, a portársnő ismételt megjelenése az *egészt* zavarja. (Mint ahogy előbb kínosan élezett poénje a Me Tao-cung-cikkre.) De a sok tetszetős, sőt „életzagú“ részletnél is szívesebben olvasna (már az ember egy olyan Rákossy-könyvet, amelynek egésze sugallja a poént, amelynek mondandója húzná az olvasó száját nevetésre, s nem a főhős jópofáskodásai („Ne bójg két jégkorszak között egy gyufaskatulya kolorádóbogárért!“ „Már olyan tisztán ragyog, mint az esthajnali csillag...“ stb.).

Ha az irodalomban a szándékot is figyelembe lehetne venni, akkor Rákossy Gergely regényéről több jót írhatnék. Mert mindenképpen bátor és tiszta szándék vezette, amikor papírra vetette *A kolorádóbogár*-at. Az, ami írói kezdetétől fogva munkál benne, hogy szembesítsen bennünket a közelmúlt

történelmével, hogy a szatíra késével gyógyítson. S ha majd a megvalósítás is méltó lesz azokhoz az írói kvalitásokhoz, amelyekről regényeinek részletei győznek meg, akkor nem lesz szükség a kifogásokat kereső védekezésre. Gáty és Hidas harmadik kalandja egyszer valóban hibátlan szatírárt eredményez. (*Magvető Könyvkiadó 1970.*)

VERESS MIKLÓS

A fül (1969)

Hogyan volt lehetséges, hogy az Ürgeöntő Vállalat, amelyet a kártevők irtására hoztak létre, odáig fajult, hogy túlnövekedett fontossága érdekében maga tenyésztette az ürgeket betonfallal védett telepeken, mazsolás tejberizsen? Gáty Gábor, a regény hős a kenaf-szerződés országos jelentőségű feladata közben kerül összeütközésbe az Ürgeöntőkkel ... Lehet-e boldog, keresi a választ. A kolorádóbogár, az ötvenes évekről szóló legjobb szatíra - aki egyszer benézett a betonfalak mögé és felismerte az igazságot!

2 Gergely Rákósy: Der Kartoffelkäfer

Es gibt Käfer, welche die gute Eigenschaft haben so zu tun als wären sie tot, sobald man sich ihnen nähert. Sie haben diese Fähigkeit in sich so entwickelt, dass sie reflexartig auf diesen passiven Widerstand zurückgreifen. Auch dann, wenn sie nicht in Gefahr sind. Sie sind also wie ein Schriftsteller, der nicht einmal abwartet, ob seine Kritiker ihn loben oder tadeln, er ist sofort in der Defensive. Und manchmal, manchmal da versteift er sich in dieser krampfhaften Abwehrhaltung.

Er verhält sich also wie Gergely Rákósy, der auf der siebenten Seite seines neuen Romans versucht, seine verstorbenen und zukünftigen Kritiker herauszufordern, indem er seine Verteidigungsrede hält: „Ich habe einen Freund, der Schriftsteller ist, er erzählt mir viele Dinge, über die wir reden. Vieles, deshalb weiß ich ganz genau, dass die Korrektoren und Lektoren solche Abschweifungen mit Verweis auf Stilbrüche und Ablenkungen unentschuldig ablehnen würden, wenn ich aus meiner kleinen Erinnerung einen Roman machen wollte. Aber zum Glück habe ich keine literarischen Ambitionen, also schreibe ich, was ich will, zu meinem eigenen Vergnügen ...“ Dieser kleine Exkurs - von denen es viele gibt - wäre nicht so auffällig, wenn Gábor die Worte nur vor sich hinmurmeln würde, wenn der Schriftsteller nicht wüsste, dass er versucht, die Gesetze des sogenannten literarischen Lebens zu umgehen und ihm mit ein paar kräftigen Handbewegungen aus seiner eigenen Realität zurück in die Realität des Buches hilft. Von der Anekdote zur Satire.

Das ist nicht der Fall. Vielleicht wissen Sie warum. Vielmehr lässt er die epochale Vitalität, die wir schon bei der Lektüre von „Die Giganten“¹ bemerkt haben, die ganze Geschichte überwältigen. Gergely Rákósy wollte eine größere und tiefere Satire schreiben als sein vorheriges Werk, eine gewaltigere, erschreckendere. Eine, die in ihrer düsteren Symbolik das Zeitalter des Personenkults getreuer transportiert als der ideenreiche Riese². Das Problem ist nur, dass er auf seine Weise genau die Methoden fetischisiert hat, mit denen er die vorangegangene Satire schrieb und die nun seinen neuesten Roman deutlich schwächen. Aus dem bösarigen, aber dennoch sympathischen Hászfetter³ hat er den unmenschlichen Apparat der düstermächtigen Űrgeöntő Vállalat⁴ gemacht, aus dem Springmaus- einen Zieselmythos - aber alles in einer anekdotischeren, verschlungeneren Form. Und er tut es, indem er sich selbst wiederholt: Seine Jugendliebe (Zsuzsa Asztalos), die er nun in sein Geständnis einbaut, erschien auch in seinem vorherigen Band. Es ist also kein Zufall, dass der Leser - vorerst noch nicht einmal ein Kritiker - feststellen muss, dass der „Der Kartoffelkäfer“ aus lose zusammengestellten Beständen besteht und dass es ihm an Struktur fehlt, nicht weil Rákósy etwas sehr Modernes machen will, sondern weil ihm entweder die Kraft, die Geduld oder die Zeit fehlt. Man sagt, dass der Mangel an Struktur auch Struktur sein kann, wenn beispielsweise die Aussagekraft des Inhalts die Form zerstört. Aber hier ist es eine Art Opportunismus, die Unfähigkeit des Schriftstellers, seine Erfahrungen zu kontrollieren und so wählt er die bequemere Lösung: Seine Leser in eine Flut von Erinnerungen zu stürzen.

Auch hier lag die Möglichkeit der Satire in Rákósys Händen: Hätte er die Űrgeöntő Vállalat - die nur ein Teil des Systems ist - nicht zum Symbol des gesamten Mechanismus gemacht, hätte er wahrscheinlich den Schlüssel gefunden, den er suchte: Die Objektivität Gullivers⁵. Die Fähigkeit, die es dem Schriftsteller erlaubt, zu verzerren, zu verkleinern, zu vergrößern, je nach den wesentlichen Merkmalen. Aber Gáty⁶ aka Rákósy will alles sagen, sowohl das Wesentliche als auch das Unwesentliche. Ziesel und Kartoffelkäfer, er will jeden Witz, jede moralische und politische Kritik, jede Pointe verwenden. Die Helden bemühen sich nun krampfhaft, wie ein Geschöpf der Wildnis zu erscheinen und damit irgendwie ein würdiger Gegner der uniformierten Macht. Manchmal sind sie so seltsam, dass man sie gar nicht bemerkt, egal wie lustig der Autor sie erscheinen lässt. Wieder einmal irrt sich Rákósy darin, dass die Details immer das Ganze ausmachen: Statt ein eigenes phantastisches Reich zu schaffen, türmt er Träumereien zu einem riesigen Berg auf, winzige Phantasien, zwei in jedem Satz vielleicht. Beim Lesen merkt man, wie viel Möglichkeit in diesem Buch steckt, wie viel Vergnügen, wie viele Ideen. Allerdings scheint auch das, was für fünf Bücher reichen würde, hier zu viel zu sein.

¹Gergely Rákósy: Óriástök

²ungarisch óriás

³Name aus Óriástök

⁴ürge = Ziesel, umgangssprachlich auch für Kerl, Typ, öntő = gießen, Gießerei, Vállalat = Unternehmen, Gergely Rákósy liebte sprachliche Mehrdeutigkeiten, gemeint ist ein Unternehmen, wo Ziesel be- und „echte“ Männer gegossen werden

⁵Protagonist

⁶Protagonist

Der Höhepunkt des Buches - ein Meisterwerk für sich - ist die fiebrige Vision des Prozesses, wo Gátys Worte durch seine eigene Aussage widerlegt werden. Hier, wo alles auf den Kopf gestellt wird, kann der Leser die Fantasie von „Zwischen den Hügeln, zwischen den Tälern“ akzeptieren, spürt aber nur, dass einige Motive - die Elefantenhalle, das wiederholte Auftauchen der Portiersfrau - das *Ganze* stören (Wie auch sein unbeholfener Witz über den Me Tao-cung-Artikel zuvor.). Aber selbst bei all den gefälligen, ja „lebensnahen“ Details würde man lieber ein Rákósybuch lesen, dessen Ganzes die Pointe suggeriert, dessen Botschaft den Leser zum Lachen bringt, als die Eskapaden des Protagonisten („Weinen Sie nicht zwischen zwei Eiszeiten um einen Streichholzschachtelkartoffelkäfer⁷!“ „Jetzt leuchtet er so klar wie der Abendstern...“ usw.).

Wenn die Gute Absicht auch in der Literatur berücksichtigt werden könnte, könnte ich besseres über Gergely Rákósys Roman schreiben. Denn er war definitiv von einer mutigen und reinen Absicht getrieben, als er den „Kartoffelkäfer“ zu Papier brachte. Was seit seinen Anfängen als Schriftsteller in ihm arbeitet, um uns mit der jüngeren Geschichte zu konfrontieren, mit dem Messer der Satire zu heilen. Wenn die Umsetzung der literarischen Qualitäten, von denen die Details seiner Romane zeugen, gerecht wird, dann ist es nicht nötig, sich mit der Suche nach Ausreden zu verteidigen. Das dritte Abenteuer von Gáty und Hidas⁸ wird eine wirklich makellose Satire sein. (*Verlag Magvető Könyvkiadó 1970.*)⁹

Miklós Veress

Der Klappentext (1969)

Wie war es möglich, dass die Űrgeöntő Vállalat, die zur Ausrottung von Schädlingen gegründet wurde, so weit degenerierte, dass sie um ihrer übertriebenen Bedeutung willen selbst Ziesel in durch Betonmauern geschützten Kolonien mit Rosinenmilchreis züchtete? Gábor Gáty, der Held des Romans, gerät bei der landesweit wichtigen Aufgabe, den Kenafvertrag¹⁰ zu unterzeichnen, in Konflikt mit der Űrgeöntös ... Kann er glücklich sein, er sucht nach Antworten. Der Kartoffelkäfer, die beste Satire über die Fünfziger - Wer hat einmal hinter die Betonmauern geschaut und die Wahrheit erkannt?

---

⁷Matchboxkartoffelkäfer, gemeint ist das Sammeln von Kartoffelkäfern in Streichholzschachteln

⁸Protagonist

⁹Magvető Könyvkiadó veröffentlicht hauptsächlich zeitgenössische in- und ausländische Belletristik, wie z.B.:
- Tigrisugrás, 1970-1975

- A kolorádóbogár, 1969-1981

¹⁰Eine (sub)tropische Pflanze, die zur Gewinnung von Fasern und Öl verwendet wird.

Alle Rechte und Pflichten bei Veress Miklós,
der Universität der Wissenschaften Szeged,
der Zentralen Universitätsbibliothek Attila József
Übersetzung: Dipl.- Ing. Björnstjerne Zindler, M.Sc.
Im Zweifel gilt die ungarische Fassung.
Keine kommerzielle Nutzung!

L^AT_EX 2_ε

